

MIROŚLAW MULARCZYK

Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy
Jana Kochanowskiego w Kielcach

KAPITAŁ SPOŁECZNY A TEORIA KONTAKTÓW NA PRZYKŁADZIE WYBRANYCH WIEJSKICH GMIN WOJ. ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

Abstract: Social Capital and Theory of Contacts on Example of Selected Rural *gminy* of Świętokrzyskie Voivodship. In the second half of the XX century it was proved that social conditions, next to environmental and economic conditions, are crucial in the matter of level and pace of socio-economic development of regions. It was stated that investments in education, health care or new information technologies are a key issue for a pace of economic development. Social and human capital are becoming more and more important in a knowledge-based economy of the XXI century. It is becoming essential for development strategies on all levels – from global to local level, to take into consideration the resources related to knowledge, abilities and features of the people who create particular communities. Objective of this paper is to characterize the part of the social capital which refers to personal contacts of *wójtowie* (plural of *wójt* – executive power in *gmina*, primary unit of administrative division in Poland) of selected *gminy* (plural of *gmina*) in *Kielce powiat* (second-level unit of local government and administration in Poland), their deputies and secretaries. In order to identify and analyze relations and structures deriving from direct contacts of *wójtowie* in the *gminy*, a survey was conducted. To the effect of answering the question concerning a type of structures of the networks which emerge as a result of the contacts established by the surveyed people, an indicator of network hierarchy was applied.

Key words: Social capital, theory of contacts, *wójtowie* (plural of *wójt* – executive power in *gmina*, primary unit of administrative division in Poland).

Wstęp

W drugiej połowie XX w. udowodniono, że istotnymi czynnikami decydującymi o poziomie i tempie rozwoju społeczno-gospodarczego regionów, obok przyrodniczych i ekonomicznych, są czynniki społeczne. Uznano, że kluczowe dla tempa wzrostu gospodarczego są inwestycje w edukację, ochronę zdrowia, czy nowe techno-

logie informacyjne. W gospodarce XXI w. opartej na wiedzy coraz istotniejszy staje się kapitał ludzki i społeczny. W strategiach rozwoju, poczynając od globalnego aż po poziom lokalny niezbędne staje się uwzględnianie zasobów związanych z wiedzą, umiejętnościami oraz cechami ludzi budującymi poszczególne społeczności.

Już w XVII w. zauważono, że praca jest podstawą zamożności i z tego powodu powinna być brana pod uwagę przy analizowaniu bogactwa narodów (Kiker 1966, za: Łukasiewicz 2009). Od tego czasu kolejni ekonomiści coraz częściej wiedzę, umiejętności, zdrowie człowieka zaczęli uznawać za kapitał określając go mianem kapitału ludzkiego. Do dziś powstało wiele definicji tego terminu. Większość jego aspektów uwzględnia Łukasiewicz (2009) definiując *kapitał ludzki* jako „zasób wiedzy, umiejętności, zdolności, kwalifikacji, postaw, motywacji oraz zdrowia, o określonej wartości, będącym źródłem przyszłych zarobków czy satysfakcji, przy czym jest on odnawialnym i stale powiększanym potencjałem ludzkim”. Kapitał ludzki można rozwijać inwestując w niego przez: wydatki na ochronę zdrowia, szkolenia w czasie pracy zawodowej, formalne kształcenie na wszystkich szczeblach edukacji, migracje zarobkowe, badania naukowe oraz poszukiwanie informacji (Domański 1993; Łukasiewicz 2009; Schultz 1961).

W XXI w. bardzo istotne staje się poszukiwanie, przetwarzanie oraz przekazywanie informacji. Coraz częściej mówi się, że obecne stulecie to wiek informacji i komunikacji. Obok wiedzy i umiejętności bardzo istotne stają się sieci osobistych powiązań. W natłoku, w różnorodny sposób przygotowywanych i rozsyłanych przez różne instytucje informacji stają się one ważne dla umiejętnego wzbogacania własnej wiedzy. Ułatwiają komunikowanie się rozmaitych podmiotów, bez nich żaden system nie może dobrze funkcjonować (Drucker 1976). Osobiste powiązania i kontakty umożliwiają porozumienie, które jest uznawane za produkt komunikacji (Abramczyk 2000). To łączenie się ludzi w celu wykonywania wspólnych działań uosabiane z normami, obyczajami, wzajemnymi stosunkami oraz rozwiązaniami organizacyjnymi uznawane jest za *kapitał społeczny* (Przybyszewski 2007). Różnice między terminami *kapitał społeczny* a *kapitał ludzki* nie są zbyt wyraźne, zwłaszcza jeżeli bierze się pod uwagę kapitał organizacyjny. Najczęściej kapitał społeczny rozpatruje się z punktu widzenia funkcjonalnego (funkcje są aspektami struktury społecznej, ułatwiają jednostkom osiągnięcie ich celów życiowych), strukturalnego (kapitał wiąże się ze strukturą społeczną, uwarstwieniem społecznym) oraz działania zbiorowego (kooperacji i sieci powiązań) (Bartkowski 2007). W tym ostatnim ujęciu o kapitale społecznym decyduje infrastruktura, współdziałanie oraz koordynacja zachowań ludzkich. Formalne i nieformalne powiązania między ludźmi stymulują współpracę, podnoszą wydajność istniejących zasobów (Bartkowski 2007; Matysiak 2000). Kapitał społeczny, dzięki któremu można zdobywać, przetwarzać i przekazywać informacje, powiększać posiadane zasoby wiedzy niezbędnej do podnoszenia efektywności działań staje się obecnie jednym z istotniejszych czynników rozwoju. Jednym z głównych elementów tego kapitału są sieci powiązań. Zjawisko zdobywania, przetwarzania i przekazy-

wania informacji występuje nie tylko w działalności gospodarczej, ale również we wszystkich dziedzinach życia społecznego.

Na przełomie XX i XXI w. nastąpił dynamiczny wzrost roli informacji w procesach produkcji i zarządzania. Osoby zarządzające w różnorodnych instytucjach wiele czasu poświęcają na komunikowanie się bezpośrednio, telefoniczne lub elektroniczne ze swoimi pracownikami, przełożonymi, osobami na równorzędnych stanowiskach w innych instytucjach. Proces komunikowania staje się niezbędny w planowaniu, organizowaniu, zarządzaniu i kontrolowaniu. W zależności od poziomu zarządzania rodzaj informacji jest zróżnicowany. Im niższy jego poziom, tym informacje są bardziej szczegółowe, rutynowe. Na wyższych poziomach zarządzania informacje są mniej szczegółowe, dotyczą np. rozwiązywania różnorodnych problemów wymagających głębszych analiz (Michalik 2005). Gorzelak i Smętkowski (2005) zauważają, że informacja urasta obecnie do rangi kolejnego czynnika produkcji obok ziemi, kapitału i pracy. Od tworzenia nowej wiedzy, dostępu do informacji i jej przetwarzania zależy konkurencyjność przedsiębiorstw i wydajność układów terytorialnych. Informacja stała się zarówno nośnikiem, jak i przedmiotem innowacji. Znaczenie komunikacji, a zwłaszcza przepływu informacji na wyższych poziomach zarządzania dostrzegł już w latach 70. XX w. Pred (1966) formułując teorię kontaktów. Obecnie nie traci ona aktualności, a wprost przeciwnie, dzięki niej można wyjaśnić wiele współcześnie zachodzących procesów np. zmian zasobów społecznych czy chociażby przemian w systemach osadniczych. Zgodnie z tą teorią większe znaczenie dla rozwoju regionów ma nie lokalizacja w nich działalności produkcyjnej czy usługowej, ale lokalizacja tych działalności, które są intensywnie kontaktowe (Sokołowski 2006). Skupianie się w pewnych miejscach działalności kontaktowych uważane jest za jeden z ważnych czynników prowadzących do rozwoju regionów (Kowalski 1980). Według teorii kontaktów organizacjami o największej ich intensywności są: wielkie firmy handlowe, związki zawodowe, organy administracji publicznej, instytucje naukowe, instytucje świadczące usługi finansowe, instytucje obsługujące przedsiębiorstwa przemysłowe, przedsiębiorstwa przemysłowe (*ibid.*). Za najważniejsze uważa się bezpośrednie kontakty osobiste przedstawicieli różnych organizacji. Przepływ informacji w trakcie trwania kontaktów bezpośrednich ma wpływ na przestrzenną strukturę organizacji działalności ludzkiej. Szybki rozwój technologii, zwłaszcza komunikacyjnych prowadzi do burzenia struktur ustalonych w długotrwałym procesie. Struktury hierarchiczne przekształcają się w sieci poziome dające efekt decentralizacji (Stryjakiewicz 1999). Przepływ informacji staje się tego niematerialnym wyrazem. Tworzy sieci stanowiące zbiór relacji, między aktorami czyli ludźmi reprezentującymi różnorodne instytucje, nie tylko gospodarcze, ale także organy administracji rządowej czy samorządowej. Pred (1966) określił typy działań o największej liczbie kontaktów. Na podstawie badań zaliczył do nich: podejmowanie decyzji, planowanie, negocjowanie, przetwarzanie informacji, reklamę, sprzedaż, nadzór, zbieranie informacji, badania naukowe, doradztwo (Kowalski 1980). Liczba i jakość kontaktów opisywanych przez Preda (1966) i kolejnych autorów jest

jednocześnie charakterystyką kapitału społecznego stanowiącego istotny czynnik dla możliwości rozwoju analizowanych obszarów.

O kapitale społecznym poszczególnych gmin, co wynika z wcześniejszych teoretycznych rozważań, w dużej mierze decydują powiązania i kontakty osób mających decydujący głos w ich zarządzaniu i planowaniu rozwoju. Gminne samorządy terytorialne zaczęły funkcjonować w Polsce, zgodnie z zasadami demokratycznego, obywatelskiego państwa od 08.03.1990 r., tj. od chwili wejścia w życie *Ustawy o samorządzie gminy*. Kolejnym istotnym dla działalności samorządowej aktem prawnym była *Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 27.03.2003 r.* Obie te ustawy nakładają na gminne władze samorządowe wiele zadań, których realizacja ma na celu przede wszystkim rozwój społeczno-gospodarczy podległych im terenów. Do zadań tych należy, m.in., uchwalanie programów składających się na strategię rozwoju społeczno-gospodarczego poszczególnych gmin. Biorąc pod uwagę zarządzanie gminą, planowanie jej rozwoju najistotniejszą osobą, zgodnie z art. 26 *Ustawy o samorządzie gminnym*, jest wójt. *Ustawa* ta nie wymienia całego katalogu jego zadań, stanowi jedynie, że do zadań wójta należy w szczególności: przygotowywanie projektów uchwał rady gminy, określanie sposobu wykonywania uchwał, gospodarowanie mieniem komunalnym, wykonywanie budżetu, zatrudnianie i zwalnianie kierowników gminnych jednostek organizacyjnych gminy. *Ustawa* stanowi również, że wójt kieruje bieżącymi sprawami gminy i reprezentuje gminę na zewnątrz. Odpowiada za prawidłową gospodarkę finansową gminy. Swoje zadania wójt wykonuje przy pomocy urzędu gminy, którego jest kierownikiem. W dążeniu do wzrostu gospodarczego i rozwoju społecznego wójtowie powinni brać pod uwagę, przede wszystkim czynniki endogeniczne, związane z warunkami lokalnymi (Parysek 2005). Do warunków tych można zaliczyć położenie geograficzne, wielkość gminy, jej funkcje oraz różnorodne zasoby poczynając od zasobów środowiska przyrodniczego, przez zasoby ekonomiczne aż po kapitał ludzki i społeczny.

Celem tego opracowania jest charakterystyka części kapitału społecznego odnoszącego się do kontaktów osobistych wójtów wybranych gmin powiatu kieleckiego, ich zastępców i sekretarzy. Dążono do odpowiedzi na pytania:

- Które tematy są najczęściej przedmiotem kontaktów wójtów, ich zastępców i sekretarzy gmin?
- Jaki jest zasięg kontaktów badanych osób?
- Jaka jest częstotliwość i dostępność posiadanych kontaktów?
- Z którymi instytucjami wójtowie najczęściej nawiązują poszczególne kontakty?
- Które sposoby nawiązywania kontaktów są najczęściej wybierane przez ankietowanych?
- Jaki rodzaj struktury tworzą sieci powiązań wynikające z kontaktów wójtów?

Aby zidentyfikować i zanalizować powiązania oraz struktury wynikające z bezpośrednich kontaktów wójtów gmin przeprowadzono badania ankietowe. Ankieta składała się z pytań otwartych i zamkniętych. Otwarte dotyczyły zasięgów kontaktów (nazwa miejscowości, w której znajduje się instytucja, z której pracownikiem nawiązano kon-

takt) oraz ich tematów. Zamknięte zaś dotyczyły częstotliwości, sposobów ich nawiązywania i dostępności (za w pełni dostępne uznawano te, które były możliwe do uzyskania prawie w każdej chwili, bez wcześniejszych zapowiedzi i ustaleń, za słabo dostępne te, które wymagały wcześniejszego umówienia). Respondenci uwzględniali tylko kontakty wywoływane przez siebie z osobami zajmującymi co najmniej równorzędne stanowiska w innych instytucjach. Pomijali zaś kontakty o charakterze rutynowym, nawiązywane codziennie w sprawach mniejszej wagi. Anketami objęto zdeterminowaną celowo próbę osób. Byli to wójtowie, ich zastępcy, a w niektórych przypadkach sekretarze gmin. Dokonanie tego typu pomiaru sprawia wiele trudności ze względu na przedmiot pomiaru – zjawisko społeczne, oraz osoby ankietowane – wiecznie zapracowane, nie mające czasu na żadne dodatkowe, nie związane z ich działalnością działanie. Ankiety rozesłano do wszystkich wiejskich gmin powiatu kieleckiego. Uzyskano odpowiedzi z 12. Nie wszystkie ankiety nadawały się do analizy. Wzięto pod uwagę wypowiedzi 21 osób (wójtów, ich zastępców oraz sekretarzy) z 10 gmin. Były to: Bieliny, Górno, Łągów, Łopuszno, Masłów, Miedziana Góra, Morawica, Nowa Słupia, Raków, Strawczyn. Gminy te położone są na obszarach o niskiej aktywności gospodarczej, niskim poziomie urbanizacji. Niewielkie jest ich nasycenie kapitałem zewnętrznym. Dominuje tam działalność rolnicza. Ze względu na położenie względem Kielc w większości z nich rozwija się funkcja sypialniana. Wiele osób każdego dnia dojeżdża do pracy w Kielcach. W gminie Miedziana Góra prowadzi się działalność górniczą. Wydobywa się wapienie dewońskie i piaskowce. Masłów, Górno, Bieliny, Łągów i Nowa Słupia należą do Związku Gmin Gór Świętokrzyskich. Dużą ich część zajmują Świętokrzyski Park Narodowy wraz z otuliną oraz parki krajobrazowe. Większość analizowanego obszaru ma znaczne przyrodnicze i kulturowe walory turystyczne. Analizowane gminy są mocno zróżnicowane

Tabela 1

Gminy wiejskie powiatu kieleckiego, 2008

Lp.	Gmina	Liczba ludności (2008 r.)	Powierzchnia (km ²)
1	Morawica	13,897	140.45
2	Górno	13,200	83.26
3	Miedziana Góra	10,257	70.84
4	Strawczyn	9,983	86.26
5	Bieliny	9,907	88.09
6	Nowa Słupia	9,588	85.94
7	Masłów	9,571	86.27
8	Łopuszno	9,005	176.81
9	Łągów	6,817	113.03
10	Raków	5,644	191.09

Źródło: Bank Danych Regionalnych <http://www.stat.gov.pl>, 05.10.2009 r.

wane zarówno pod względem liczby mieszkańców, jak i zajmowanych powierzchni. Największą liczbą mieszkańców cechuje się Morawica, najmniejszą Raków, który jednocześnie ma największą powierzchnię (tab. 1).

Aby odpowiedzieć na pytanie dotyczące rodzaju struktur sieci powstających w wyniku nawiązanych przez badane osoby kontaktów zastosowano wskaźnik hierarchiczności. Obliczono go według wzoru:

$$W = \frac{L_w}{L}$$

gdzie:

L_w – liczba instytucji, z którymi badani nawiązali kontakty, znajdujących się w miejscowościach o wyższej randze administracyjnej,

L – liczba wszystkich instytucji, z którymi badani nawiązali kontakty.

Wskaźnik zawiera się w przedziale od 0 do 1. Po analizie wyników przyjęto, że wartości od 0 do 0,4 charakteryzują sieć z dominacją powiązań poziomych, od 0,41 do 0,8 sieć hierarchiczną z elementami powiązań poziomych oraz od 0,81 do 1 sieć o powiązaniach hierarchicznych.

1. Kapitał społeczny jako sieć powiązań wynikających z kontaktów wójtów

Wśród analizowanych największym kapitałem społecznym, reprezentowanym przez generowanie kontaktów w wyniku działalności wójtów, ich zastępców i sekretarzy cechowały się gminy Masłów, Górno i Bieliny. Badane osoby wskazały tam powyżej 35 instytucji, z których przedstawicielami nawiązywano kontakty. Najmniejszym potencjałem charakteryzowało się Łopuszno. Wskazano tam 8 instytucji (tab. 2).

Analiza ankiet pozwoliła stwierdzić, że tematami generującymi największą liczbę kontaktów wójtów, ich zastępców i sekretarzy były te związane z planowaniem oraz doradztwem. Pierwsze stanowiły 25,3%, drugie 24,5%. Kolejna grupa dotyczyła spraw finansowych – 14,2% oraz wynikających ze zbierania i przetwarzania informacji – 14,2%. Mniej istotne okazały się tematy związane z obsługą prawną i nauką. Niemal we wszystkich analizowanych gminach proporcje te były zachowane. Wyjątkiem jest Raków gdzie dominowały kontakty na temat, oprócz doradczego, finansowy i naukowy oraz gminy Strawczyn, Morawica, Łopuszno, w których można zauważyć mniejszą w stosunku do pozostałych, liczbę wskazywanych jako kontaktowe, instytucji.

Można dostrzec dosyć dużą różnorodność instytucji, z których pracownikami były nawiązywane kontakty przez badane osoby. W zakresie planowania najczęściej byli to przedstawiciele Związku Gmin Gór Świętokrzyskich. Skupia on 10 gmin położonych wokół Świętokrzyskiego Parku Narodowego, który jest także członkiem i współzałożycielem związku. Zrzeszone gminy prowadzą wspólną działalność, przede wszystkim na

Tabela 2

Liczba instytucji według tematów kontaktów wójtów
wybranych wiejskich gmin powiatu kieleckiego, 2009

Lp.	Gmina	Liczba instytucji według tematów kontaktów								
		Finansowy	Prawniczy	Doradczy	Negocjacyjny	Naukowy	Zbieranie informacji	Planowanie	Inne	Ogółem
1	Masłów	3	2	8	2	–	10	12	–	37
2	Górno	6	2	12	1	2	3	10	–	36
3	Bieliny	3	2	13	4	2	2	9	–	35
4	Agów	3	1	9	1	1	2	9	–	26
5	Miedziana Góra	3	1	3	4	1	6	3	–	21
6	Raków	4	1	4	1	4	3	2	–	19
7	Nowa Słupia	2	1	2	1	1	1	9	–	17
8	Strawczyn	3	1	1	3	1	2	1	3	15
9	Morawica	3	1	1	2	1	2	1	–	11
10	Opuszno	2	1	2	1	–	1	1	–	8
	Razem	32	13	55	20	13	32	57	3	225
	%	14.2	5.8	24.5	8.9	5.8	14.2	25.3	1.3	100

Źródło: Obliczenia własne.

rzecz ochrony przyrody i rozwoju turystyki. Planowane są, m.in. inwestycje związane z uporządkowaniem gospodarki wodno-ściekowej na terenach wokół Świętokrzyskiego Parku Narodowego i zbiornika Wióry. Innymi przykładami tego typu organizacji wymienianymi w ankietach był Międzygminny Związek Wodociągów i Kanalizacji oraz Związek Miast i Gmin Województwa Świętokrzyskiego. Działalność tego typu zrzeszeń generuje wiele kontaktów między przedstawicielami poszczególnych gmin oraz instytucji wyższego rzędu, takich jak Urząd Marszałkowski. Dzięki temu można zauważyć, że zrzeszanie się poszczególnych gmin w związki, o określonych celach działania wyraźnie przyczynia się do zwiększenia ich kapitału społecznego. Kolejnymi instytucjami istotnymi z punktu widzenia generowania kontaktów wójtów na temat planowania z ich przedstawicielami są Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad oraz Świętokrzyski Zarząd Dróg. Wynika to, oczywiście z intensywnie prowadzonych remontów i budów nowych dróg na analizowanym obszarze powiatu kieleckiego (tab. 3).

Podobnie jak w poprzednim przypadku, kontakty na tematy doradcze nawiązywane są, przede wszystkim między przedstawicielami Związku Gmin Gór Świętokrzyskich. W ramach tej organizacji wójtowie zrzeszonych gmin mogą łatwo wymieniać doświadczenia. W pozostałych gminach kontakty doradcze nawiązywane są w większości

Tabela 3

Instytucje generujące największą liczbę kontaktów wójtów
wybranych wiejskich gmin powiatu kieleckiego

Lp.	Temat kontaktu	Instytucje wskazane co najmniej przez 5. wójtów	Instytucje wskazane przez 2. do 4. wójtów	Instytucje wskazane przez 1. wójta
1	Planowanie	Związek Gmin Gór Świętokrzyskich, Świętokrzyski Zarząd Dróg, GDDKiA	Urząd Marszałkowski	Konserwator zabytków w Kielcach, Międzygminny Związek Wodociągów i Kanalizacji, Firmy budowlane
2	Doradczy	Związek Gmin Gór Świętokrzyskich, Urząd Marszałkowski, Urząd Wojewódzki	Regionalna Izba Obrachunkowa, Urząd Skarbowy	Związek Miast i Gmin Regionu Świętokrzyskiego, Świętokrzyskie Biuro Rozwoju Regionalnego, Świętokrzyskie Centrum Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej, Agencja Restrukturyzacji i Moderni- zacji Rolnictwa, Urząd Skarbowy, Firmy ubezpieczeniowe, Wojewódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego
3	Zbieranie i przetwarzanie informacji	Urząd Marszałkowski, Urząd Wojewódzki		Świętokrzyskie Biuro Rozwoju Regionalnego, Wojewódzki Urząd Statystyczny, Uniwersytet Humanistyczno-Przy- rodniczy Jana Kochanowskiego w Kielcach, Generalna Dyrekcja Dróg Krajo- wych i Autostrad
4	Finansowy	Urząd Marszałkowski Urząd Wojewódzki	Bank Gospodarki Krajowej, Starostwo Powiatu Kieleckiego, Regionalna Izba Obrachunkowa	Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwo Rozwoju Regional- nego, Urząd Skarbowy, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Kieckie kopalnie surowców mine- ralnych, UMiG Bodzentyn

5	Negocjacyjny	Banki (najczęściej BGK)	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Rolnej, Urząd Marszałkowski, Firmy Budowlane, Międzygminny Związek Wodociągów i Kanalizacji,	Poczta Polska, Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad, Starostwo Powiatowe w Kielcach, Świętokrzyskie Biuro Rozwoju Regionalnego
6	Prawniczy	Kancelarie prawne		Samorządowe Kolegium Odwoławcze, Sąd Administracyjny, Urząd Skarbowy, Regionalna Izba Obrachunkowa, UMiG Bodzentyn, UM Kielce
7	Naukowy	Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy Jana Kochanowskiego w Kielcach,	Wyższa Szkoła Handlowa w Kielcach, Wyższa Szkoła Umiejętności w Kielcach	Kongres Gmin Wiejskich w Warszawie, Związek Miast i Gmin Regionu Świętokrzyskiego, Uniwersytet Rolniczy w Krakowie
8.	Inny: Kontakty zagraniczne w ramach wymiany doświadczeń i współpracy			Niemcy, Ukraina, Brazylia, Australia

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

przypadków z przedstawicielami Urzędu Marszałkowskiego i Urzędu Wojewódzkiego w Kielcach. Doradzają oni w sprawach polityki regionalnej, planowania przestrzennego, a także w zakresie rozwoju obszarów wiejskich i środowiska.

Z przedstawicielami tych samych urzędów ankietowane osoby kontaktują się najczęściej w celu zbierania i przetwarzania informacji oraz inicjują kontakty na tematy związane z finansami. W tym drugim przypadku często wskazywane są banki, zwłaszcza Bank Gospodarki Krajowej, a także Starostwo Powiatu Kieleckiego i Regionalna Izba Obrachunkowa.

W przypadku tematów związanych z negocjacjami ankietowani najczęściej kontaktują się z przedstawicielami banków. Wskazują również, że istotne w tym względzie obok Urzędu Marszałkowskiego są Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska oraz firmy budowlane.

W sprawach związanych z prawem przedstawiciele gmin najczęściej kontaktowali się z pracownikami kancelarii prawnych.

Okazało się, że tyle co w przypadku kontaktów na tematy prawne nawiązano ich w sprawach nauki. Wójtowie, ich zastępcy nie tylko uczestniczyli w szkoleniach, wykładach organizowanych przez różnorodne instytucje zarówno w kraju, jak i za granicą, ale również zdarza się, że sami prowadzili zajęcia, np. dla studentów różnych kierunków kieleckich uczelni. Wśród nich najczęściej wskazywany był Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy Jana Kochanowskiego w Kielcach, a także Wyższa Szkoła Handlowa w Kielcach, Wyższa Szkoła Umiejętności w Kielcach oraz Uniwersytet Rolniczy w Krakowie.

Wśród innych tematów kontaktów, w przypadku wójta Strawczyzna, wskazano tzw. wyjazdy studyjne do wybranych regionów poza granicami kraju.

Do większości (54%) utrzymywanych przez wójtów, ich zastępców i sekretarzy kontaktów dochodzi kilka razy w roku. Około 20% z nich podejmowanych jest sporadycznie oraz co najmniej raz w miesiącu. Do zaledwie 2% kontaktów dochodzi co najmniej raz w tygodniu (tab. 4). Największą częstotliwością cechują się kontakty na tematy finansowe. Odbývają się w większości co najmniej kilka razy w roku. Najmniejszą częstotliwość mają kontakty naukowe. W przeważającej mierze dochodzi do nich sporadycznie. Rzadziej, niż wskazywałaby na to liczba podawanych przez ankietowanych instytucji nawiązywane są kontakty w sprawach doradztwa, a zwłaszcza planowania.

56% analizowanych kontaktów ankietowani uznali za niestałe, tzn. takie do nawiązania, których niezbędne jest wcześniejsze umówienie się lub zapowiedź. 44% zaś stanowiły stałe, które możliwe były do uzyskania prawie w każdej chwili. Stałą dostępność mają, w ogromnej większości tylko kontakty w sprawach doradztwa. Nie-stałą dostępnością zaś, cechują się te na temat negocjacji, zbierania i przetwarzania informacji oraz nauki (tab. 4).

Największe znaczenie mają kontakty osobiste. Aż w 50% analizowanych przypadków odbyło się osobiste spotkanie zainteresowanych osób. Na drugim miejscu, z 35% udziałem, znalazły się kontakty telefoniczne. Do 13% doszło za pomocą Internetu. 2% kontaktów umożliwiła poczta (tab. 4). Bezpośredniego spotkania zainteresowanych osób wymagają, przede wszystkim sprawy związane z nauką i negocjacjami, a najmniej osobistego zaangażowania kontakty na tematy finansowe. Przez telefon najczęściej ankietowani porozumiewali się w sprawach zbierania i przetwarzania informacji oraz finansowych. Dynamicznie rozwijająca się sieć internetowa nie jest jeszcze intensywnie wykorzystywana przez ankietowanych. Najczęściej nawiązują za jego pomocą kontakty na tematy finansowe, związane z planowaniem oraz zbieraniem i przetwarzaniem informacji. Najmniejsze znaczenie mają kontakty utrzymywane za pomocą poczty.

Analizując zasięg kontaktów można dostrzec, że w większości jest on ograniczony do terenu województwa. Aż 92% powiązań zachodzi na tym obszarze, 8% sięga poza jego granice, z czego 3% poza granice naszego kraju. W przypadku tematów związanych z planowaniem tylko przedstawiciele gminy Miedziana Góra wykazali

Wskaźnik koncentracji sieci kontaktów, częstotliwość, dostępność
oraz sposób nawiązania kontaktów, 2009

Temat kontaktów	Wskaźnik koncentracji sieci kontaktów	Częstotliwość				Dostępność		Sposób nawiązania kontaktów			
		Sporadycznie (%)	Kilka razy w roku (%)	Co najmniej raz w miesiącu (%)	Co najmniej raz w tygodniu (%)	Stała (%)	Niestała (%)	Osobisty (%)	Internet (%)	Telefon (%)	Inny (%)
Planowanie	0,29	48	35	18	–	52	48	48	15	35	2
Doradczy	0,43	15	48	37	–	85	15	49	11	34	6
Zbieranie i przetwarzanie informacji	0,76	28	52	20	–	14	86	45	15	40	–
Finansowy	0,97	–	65	25	10	50	50	42	18	39	1
Negocjacyjny	1,00	15	80	5	–	5	95	66	3	29	3
Prawniczy	0,92	25	50	17	8	58	42	50	11	33	6
Naukowy	1,00	61	39	–	–	30	70	67	11	22	–
Inny	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Wartości dla wszystkich tematów	0,77	22	54	20	2	44	56	50	13	35	2

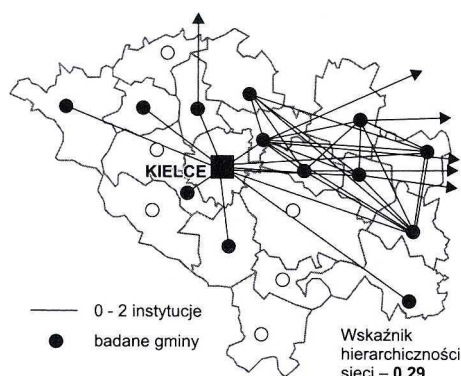
Źródło: Obliczenia własne.

kontakty wykraczające poza obszar województwa (Warszawa) (ryc. 1). Tematy związane z doradztwem ograniczają się wyłącznie do jego terenu (ryc. 2).

Największy zasięg osiągnęły powiązania wynikające ze zbierania i przetwarzania informacji. Stało się to ponownie za sprawą wójta z Miedzianej Góry, który nawiązał w tym celu kontakt z urzędnikami z Warszawy oraz przedstawicielami samorządów w Austrii, Niemczech i Brazylii (ryc. 3). Tematy związane z finansami wymagały kontaktów w większości nawiązywanych na obszarze województwa, choć przedstawiciele Rakowa i Górna znaleźli je również w Warszawie (ryc. 4).

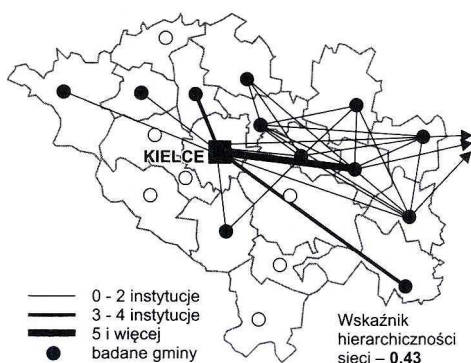
W przypadku negocjacji tylko w jednym przypadku prowadzono je poza woj. świętokrzyskim. Wójt gminy Miedziana Góra prowadził je w Warszawie (ryc. 4). Również kontakty w sprawach związanych z prawem odbywały się w granicach województwa. Tylko przedstawiciele gminy Raków i Górno nawiązali je z instytucjami w Warszawie i Katowicach (ryc. 5).

Tematy naukowe, według wypowiedzi wójtów, poruszane były przede wszystkim z przedstawicielami instytucji naukowych z woj. świętokrzyskiego. W tym przypadku pojawiły się jednak najliczniejsze kontakty wykraczające poza jego granice. Wójtowie wskazywali konferencje i wyjazdy studyjne zarówno w Polsce (Kraków, Warszawa), jak i poza granicami naszego kraju (Dania, Niemcy) (ryc. 5).

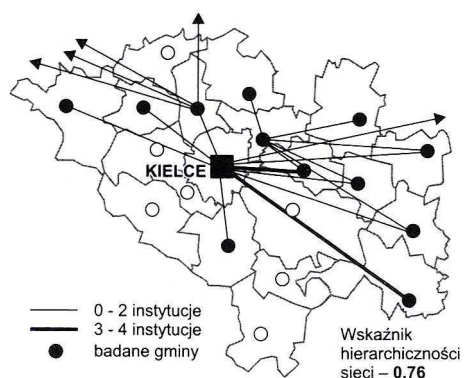

Ryc.1. Zasięg kontaktów na temat planowania

Źródło: Opracowanie własne (ryc.1-5).

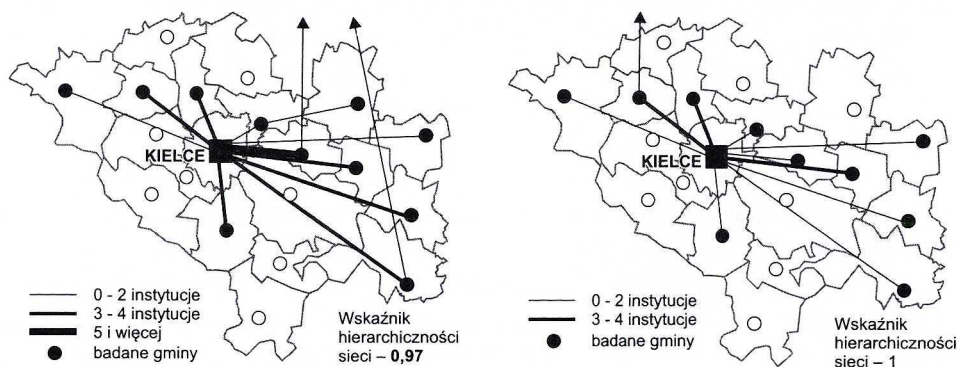

Ryc. 2. Zasięg kontaktów na temat doradczy

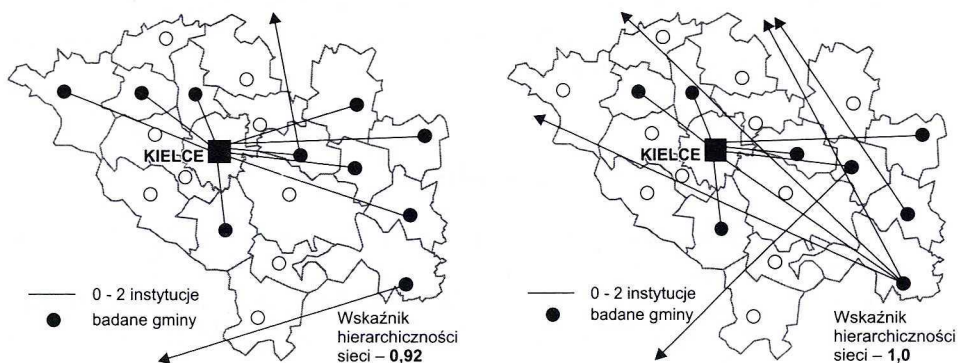

Ryc. 3. Zasięg kontaktów na temat zbierania i przetwarzania informacji

Analizowana sieć powiązań wyznaczonych przez osobiste kontakty wójtów, ich zastępców i sekretarzy wiejskich gmin jest hierarchiczna. Świadczy o tym wyliczony wskaźnik hierarchiczności sieci, który wynosi 0,77. Można zauważyć, że dla poszczególnych tematów kontaktów jest on silnie zróżnicowany. Najmocniej zhierarchizowana sieć występuje w przypadku kontaktów na tematy związane z negocjacjami (1,0), nauką (1,0), finansami (0,97), oraz prawem (0,92) (tab. 4). Kontakty dotyczące zbierania i przetwarzania informacji (0,76) oraz doradztwa (0,43) tworzą sieci hierarchiczne z elementami powiązań poziomych. W wielu przypadkach kontakty odbywają się między osobami zatrudnionymi w urzędach znajdujących się w miejscowościach o tej samej randze administracyjnej. Można zauważyć, że jedynym tematem powiązań budujących sieć poziomą jest planowanie (0,29). W większości analizowanych

Ryc. 4. Zasięg kontaktów na temat finansowy i negocjacyjny

Ryc. 5. Zasięg kontaktów na temat prawniczy i naukowy

przypadków dochodzi tu do kontaktów między przedstawicielami poszczególnych gmin. W dużej mierze w powiecie kieleckim przyczyniło się do tego funkcjonowanie związków gmin, a zwłaszcza Związku Gmin Gór Świętokrzyskich, który wygenerował najwięcej powiązań w dziedzinie planowania.

Podsumowanie

W poszczególnych analizowanych wiejskich gminach powiatu kieleckiego istnieje duże zróżnicowanie potencjału społecznego związanego z generowaniem kontaktów przez wójtów gmin, ich zastępców i sekretarzy z osobami na podobnych stanowiskach w różnorodnych instytucjach. Największym potencjałem w tym względzie, spośród analizowanych wykazały się gminy Masłów, Górnio i Bieliny, najmniejszym zaś Łopuszno.

Istnieje duże zróżnicowanie tematów kontaktów wskazywanych przez ankietowanych. Do generujących największą ich liczbę, a więc do kontaktów najmocniej rozwijających kapitał społeczny można zaliczyć kontakty w sprawach planowania i doradztwa. Mniejsze znaczenie, choć istotne wykazują tematy związane ze zbieraniem informacji oraz finansowe.

Instytucjami najmocniej generującymi kontakty wójtów ich zastępców i sekretarzy gmin są urzędy administracji samorządowej i rządowej wyższego rzędu, zrzeszenia gmin, banki, kancelarie prawne, uczelnie wyższe, zarządy dróg.

Częstotliwość kontaktów jest zróżnicowana. Większość z nich utrzymywana jest kilka razy w roku. Do znacznie mniejszej ich liczby dochodzi sporadycznie i co najmniej raz w miesiącu. Najmniej kontaktów utrzymywanych jest co najmniej raz w tygodniu. Większość analizowanych kontaktów należy uznać za niestałe, czyli takie, które wymagają wcześniejszych ustaleń. Najważniejszym sposobem prowadzenia kontaktów pozostaje osobiste spotkanie. Kontakty telefoniczne są rzadsze. W niewielkim jeszcze stopniu wykorzystuje się do tego celu Internet. Większość kontaktów nawiązywanych przez ankietowanych ogranicza się do obszaru województwa. Tylko nieliczne wykraczają poza jego granice.

Literatura

- Abramczyk G. S., 2000, *Marketing polityczny*, [w:] *Komunikatory*, A. Drzycimski et al. (red.). Warszawa-Bydgoszcz, Oficyna Wyd. Branta.
- Bartkowski J., 2007, *Kapitał społeczny i jego oddziaływanie na rozwój w ujęciu socjologicznym*, [w:] *Kapitał ludzki i kapitał społeczny a rozwój regionalny*, M. Herbst (red.). Wyd. Naukowe Scholar, Warszawa.
- Domański S. R., 1993, *Kapitał ludzki i wzrost gospodarczy*. Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- Drucker P., 1976, *Skuteczne zarządzanie*. Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- Gorzela G., Smętkowski M., 2005, *Metropolia i jej region w gospodarce informacyjnej*. Wyd. Naukowe Scholar, Euroreg, Warszawa.
- Kiker B. F., 1996, *The Historical Roots of the Concept of Human Capital*. „Jurnal of Political Economy”, vol. 74.
- Kowalski J. S., 1980, *Teoria rozwoju regionalnego w świetle badań kontaktów układów centralnych, gałęziowych i regionalnych*. Przegląd Geograficzny, 52, 3.
- Łukasiewicz G., 2009, *Kapitał ludzki organizacji. Pomiar i sprawozdawczość*. Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- Matysiak A., 2000, *Wpływ kapitału społecznego na mechanizm rynkowy*. Ekonomista, nr 4.
- Michalik U., 2005, *Skuteczna komunikacja we współczesnym świecie biznesu – rola informacji i języka*, [w:] *Kapitał ludzki w dobie integracji i globalizacji*, B. Kożusznik (red.). Wyd. Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Parysek J., 2005, *Miasta polskie na przełomie XX i XXI w. Rozwój i przekształcenia strukturalne*. Wyd. Nauk. Kubacki, Poznań.
- Pred A., 1966, *Behavior and Location: part I*, Lund Studies in Geography, B 27.

- Przybyszewski R., 2007, *Kapitał ludzki w procesie kształtowania gospodarki opartej na wiedzy*. Difin.
- Schultz T. W., 1961, *Investment in Human Capital*. American Economic Review, nr 51, New York.
- Sokołowski D., 2006, *Funkcje centralne i hierarchia funkcjonalna miast w Polsce*. Wyd. Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń.
- Stryjakiewicz T., 1999, *Adaptacja przestrzenna przemysłu w Polsce w warunkach transformacji*. Wyd. Naukowe UAM, Poznań.